

İBN MÜLCEM

(ابن ملجم)

Abdurrahmân b. Amr b. Mülcem
el-Murâdî el-Himyerî el-Kindî
(ö. 40/661)

Hz. Ali'nin katili.

Hayatının ilk dönemi hakkında fazla bilgi yoktur. Himyerî asıllı olduğu ve Hz. Ömer zamanında Medine'ye gelerek Muâz b. Cebel'den Kur'an öğrendiği bilinmektedir. Mısır'ın fethine katılıp orada yerleşen İbn Mülcem Sıffîn'de Hz. Ali'nin saflarında savaştı, fakat Hakem Vak'ası'ndan sonra diğer Hâricîler'le birlikte ona karşı cephe aldı.

İbn Mülcem, Nehrevan Savaşı'nda (38/658) canını kurtaran Hâricîler'den Bürek es-Sarîmî ve Amr b. Bekir (Bükeyr) et-Temîmî (Zâzeveyh), Mekke'ye giderek 39 (660) yılında hac yaptıktan sonra ümmetin içine düştüğü durumu tartışır ve yeryüzünde fesat çıkaran kişiler olarak gördükleri Ali, Muâviye ve Amr b. Âs'ın ortadan kaldırılmalarının gerektiğine karar verip bu kararı üçünü birden aynı zamanda öldürmek suretiyle uygulayacaklarına dair yemin ederler. Planlarını 17 Ramazan 40'ta (24 Ocak 661) gerçekleştirmeyi tasarlayan suikastçılardan İbn Mülcem Hz. Ali'yi öldürmek üzere Kûfe'ye gider ve orada Kindeli yakınlarıyla bir araya gelir, ancak niyetini açıklamaz. Bir gün, Nehrevan'da öldürülen arkadaşları için ağıt yakan Teymû'r-Ribâb kabilesi mensupları ve bu arada onlardan çok güzel bir kadın olan Katâmi bint Şicne (Şihne) ile karşılaşır. Kadının güzelliğine hayran kalan İbn Mülcem ona evlenme teklifinde bulunur. Katâmi bu teklifi mehir olarak kendisine 3000 dirhem, bir köle, bir kadın hizmetçi vermesi ve Ali b. Ebû Tâlib'i öldürmesi şartıyla kabul edeceğini, çünkü Nehrevan'da babasıyla kardeşini kaybettiğini ve intikam almak istediğini bildirir; İbn Mülcem de esasen bu amaçla Kûfe'ye geldiğini söyler ve böylece anlaşılır. Daha sonra Katâmi, İbn Mülcem'e yardım etmesi için kabilesinden Verdân b. Mücâlid (Mes'ûdî'ye göre [Mürûcû'z-zeheb, II, 424] Mücâşî' b. Verdân) adında birini bulur; İbn Mülcem de Benî Eşca'dan Şebîb b. Becere (Mes'ûdî'ye göre [a.g.e., II, 424], Şebîb b. Necde) adlı bir Hâricî'nin kendilerine katılmasını sağlar. Olaydan önceki gece İbn Mülcem ve yardımcıları, Kûfe'deki el-Mescidü'l-

a'zam'da itikâfa çekilmiş bulunan Katâmi'yi ziyaret ederler. Daha sonra da zehirli kılıçlarını kuşanarak Hz. Ali'nin sabah namazını kaldırmak için çıkacağı evinin kapısının karşısına yerleşirler. Halife görünür görünmez Şebîb ona saldırır. Fakat kılıcı kapının pervazına çarpar ve hedefini bulamaz; o da kaçarak kalabalığa karışır. Aynı şekilde Verdân da kaçır ve eve döner; ancak orada durumundan şüphe eden bir yeğeni tarafından öldürülür. Tek başına kalan İbn Mülcem, "Hüküm ancak Allah'a aittir ey Ali, ne sana ne senin adamlarına!" diyerek Hz. Ali'yi başından yaralar. Kaçmaya teşebbüs ederse de Ebû Edmâ el-Hemdânî tarafından yere düşürülür. Daha sonra da evine götürülmüş olan Hz. Ali'nin huzuruna çıkarılır. İbn Mülcem Hz. Ali'ye, kılıcını kırk gün süreyle bilemediğini ve Allah'tan kendisine insanların en şerifini öldürmeyi nasip etmesini dilediğini söyleyince Hz. Ali de -eğer kısas gerekirse- onun bu kılıçla öldürülmesi emrini verir ve böylece onu insanların en şerifi olarak gördüğünü ima etmiş olur.

Hz. Ali'nin şehid edilmesi ve İbn Mülcem'le ilgili olarak Taberî'den özetlenen yukarıdaki bilgiler dışında olayın kahramanları, cereyan tarihi ve akisleri hakkında çok farklı rivayetler mevcuttur. Bunların içinde en fazla dikkat çeken Eş'as b. Kays ile ilgili olandır. Rivayete göre aslında Eş'as, İbn Mülcem'in niyetini bilmektedir; hatta o gece İbn Mülcem ile beraber olmuş ve şafak sökerken ona, "Şafak senin için söktü" şeklinde bir söz söylemiştir (İbn Sa'd, III, 36). Bu sözü duyan Hucr b. Adî suikastla ilgili olduğunu sezmiş ve halifeyi ikaz etmek istemişse de geç kalmıştır. Daha sonra da Hucr'ün Eş'as'a, "Onu öldürdün ey tek gözülü!" dediği rivayet edilir (Müberred, III, 1169; Mes'ûdî, II, 424; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, s. 33). Müberred, Eş'as b. Kays'ın İbn Mülcem'in niyetini sezdikten sonra ve olaydan önce Hz. Ali'ye durumu bildirdiğini yazmaktadır (el-Kâmil, III, 1117). Şii kaynaklarının hemen hemen tamamı Hz. Ali'nin kaderini önceden bildiğini, Kûfe'ye gelip yerleşen İbn Mülcem'in niyetini ve onun kendisini öldüreceğini sezdiğini, fakat ölümden korkmayıp Allah'ın kaderine teslim olduğunu rivayet eder.

Kaynaklar, olayın bir cuma sabahı namaz vaktinde vuku bulduğunu büyük bir çoğunlukla bildirmelerine rağmen günün tarihini 17 veya 19 Ramazan 40 (24 veya 26 Ocak 661) olarak farklı verirler. Hz. Ali,

aldığı yaranın tesiriyle iki gün sonra vefat etmiştir; ancak her iki tarih de cumaya rastlamamaktadır. Genellikle kaynaklar, İbn Mülcem'e verilecek ceza hakkında Hz. Ali'nin her zaman olduğu gibi titiz davrandığını, eğer yaşarsa cezasını kendisinin takdir edeceğini, ölmesi halinde ona kısıstan başka bir şey ulgulanmamasını, hatta affını istediğini belirtirler. Sonuçta İbn Mülcem Hz. Ali'nin vefatından ardından öldürülmüş ve cesedi yakılmıştır (Taberî, I, 3464).

Hâricîler'den İbâziyye'nin Hafsiyye kolu, "İnsanlar arasında Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır" (el-Bakara 2/204) âyetinin İbn Mülcem hakkında indirildiğine inanır. Ayrıca onun için Hâricî şairleri tarafından birçok şiir yazılmış ve Hz. Ali'yi sevenler de bunlara cevap vermişlerdir. Bu şiirlerin en meşhurları İmrân b. Hittân'ın, "Ey bir dindar adamın vuruşu! O bu vuruşla arşın sahibinin rızasını kazanmaktan başka bir şey istememişti. Onu bugün anıyorum ve Allah katında amelleri bakımından yaratılmışların en zengini sayıyorum" beytiyle Şâfiî kelâm âlimi Abdülkâhîr b. Tâhîr el-Bağdâdî'nin şair olmadığı halde ona karşı söylediği, "Ey bir kâfirin vuruşu! O bu vuruşla kendini cehennem ateşine atacak cezadan başka bir fayda elde etmemiştir. Ben onu din yönünden lânetliyorum; aynı zamanda onun için ebedî af ve bağışlanma dileyeni de lânetliyorum. Bu şakî insanların en şakîsidir; o insanların rabbi katında en hafifi, en değersizidir" mısralarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 33-37; *el-İmâme ve-siyâse*, I, 137-138; Belâzürî, *Ensâb*, II, 487-509; Dineverî, *el-Ahbarü't-tuvâl*, s. 218 vd.; Müberred, *el-Kâmil* (nşr. Muhammed Ahmed ed-Dâli), Beyrut 1406/1986, III, 1115-1121, 1168-1169; Ya'kübî, *Târîh*, s. 202; Taberî, *Târîh* (de Goeje), I, 3456-3461, 3464 vd., 3469; İbn Abdürabbîh, *el-İkdü'l-ferid*, IV, 359; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb*, II, 423-426; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Ma'âtilü't-Tâlibiyyün* (nşr. Seyyid Ahmed Sakr), Kahire 1949, s. 29 vd., 33, 38 vd., 41; Şeyh Müfid, *el-İrşâd* (trc. I. K. A. Howard), London 1981, s. 5-14; Bağdâdî, *Mezhepler Arasındaki Farklar* (trc. Ethem Ruhi Fiğlalı), İstanbul 1979, s. 81, 91; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, Haydarâbâd 1318-19, s. 481-484; İbn Şehrâşûb, *Menâkibü âli Ebî Tâlib*, Nefes 1375/1956, III, 92-100; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, III, 387 vd.; a.mlf., *İsdü'l-gâbe*, IV, 116-121; Diyarbekrî, *Târîhu'l-ğamîs*, II, 280-282; Ziriklî, *el-A'lâm*, IV, 114-115; Emîn Muhammed Talî, *Aşlû'l-Muvahhidine'd-Dürüz ve usûlühüm*, Beyrut 1961, s. 24; *A'yânü's-Şî'a*, I, 534 vd.; L. Vecchia Vaglieri, "İbn Muldjam", *EI²* (İng.), III, 887-890; Ethem Ruhi Fiğlalı, "Ali", *DIA*, II, 374.

ETHEM RUHI FİĞLALI